

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційне дослідження
Іванової Інни Сергіївни
«ВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У СУЧАСНІЙ ВОКАЛЬНІЙ МУЗИЦІ:
СПОСОБИ ЗВУКОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ
(на матеріалі багатоголосних творів а cappella українських авторів)»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – музичне мистецтво
напрямку 02 – культура і мистецтво

Представлена дисертація Інни Сергіївни Іванової «Вербальний компонент у сучасній вокальній музиці: способи звукової реалізації (на матеріалі багатоголосних творів а cappella українських авторів)» відповідає одному з провідних напрямків як світового, так і українського музикознавства, зокрема – прагненню досліджувати тенденції сучасного періоду музики, формувати науково та практично обгрунтоване бачення творчості «сьогоднішнього сьогодні» та «сьогоднішнього завтра» (користуючись термінологію Т. Чередниченко), формувати актуальне музично-текстологічне мислення, що в галузі вокальної музики обумовлено взаємодією декількох дисциплін (зокрема, як музикознавство, лінгвістика, хорознавство), а також таких складових як теорія, методика, практика, аналіз.

У фокусі уваги дисертантки максимально конкретизована галузь: вербальна складова в жанрі вокальної музики, яку авторка розуміє в широкому значенні – за «ознаками звукової тканини» (за С.Шип, с. 342) – як об'єднуючу для багатоголосних вокальних творів а cappella (іншою мовою – ансамблів та хорів); музика саме сучасного періоду; творчість українських авторів у вказаному жанрі. Крім того, авторка абсолютно слушно зазначає, що в музиці ХХ – межі ХХІ століття «змінюється сам вербальний компонент», методи роботи з поетичним словом як на композиторському, так і на виконавському рівнях, і це вже стало окремим явищем в багатоголосній вокальній музиці, а отже вимагало свого окремого дослідження.

Крім того, зазначимо, що мистецькі тенденції межі XX – XXI століть, віддзеркалені у композиторській та виконавській співтворчості, вимагають нових методів аналізу музичного тексту, деталізованості та прискіпливості дослідницької уваги, синтез-підходів, системності, які дають можливість знаходити глибинні сенси композиторської творчості, осягати передумови та тенденції виконавських художніх процесів, розуміти цілісну картину сучасної творчості. У цьому сенсі робота І.С. Іванової приваблює увагу своєю актуальністю, конкретикою обраної сфери дослідження, методологією, обраним ракурсом, матеріалом, і, разом з тим, відображає авторський підхід до дослідження явища вербальної складової у сучасній багатоголосній вокальній музиці, що віддзеркалює широкий міждисциплінарний погляд та конкретно-фаховий аналітичний підхід.

Новизну наукової концепції дисертації підкреслює компеляція музикознавчої, лінгвістичної та, опосередковано, хорознавчої спрямованості, звернення авторки до практичної фахової та лінгвістичної методології (зокрема, концепції мовних рівнів), наголошення на аналітичному музикознавчому підході як на магістральному. Власне, мета роботи чітко окреслює смислові межі обраного вектору дисертаційного дослідження – «обґрунтування залучення до аналізу композиторської роботи з вербальним компонентом у вокальній музиці лінгвістичної концепції мовних рівнів та демонстрація можливостей запропонованого підходу на прикладі багатоголосних творів а capella українських авторів» (с. 18).

Приваблює та розбурхує наукову уяву сам шлях, яким дослідниця впевнено та обґрунтовано проводить свої розвідки: від панорамного огляду змін, що відбуваються з вербальним текстом вокальних творів в цілому, крізь музикознавчо-лінгвістичні паралелі, аналітичне осягнення та теоретичне виокремлення методів роботи композитора та музикознавця, і аж до наголосу на

значенні виконавського прочитання та інтерпретації авторського тексту в його вербальній складовій.

Крім вищезначеного, до беззаперечних переваг праці можна віднести:

- нотний матеріал – дисертантка залучила твори провідних українських авторів, що написані в найближчий для дослідника період – від 1985 до 2018 років. Крім того, твори А. Мокану, М. Шалигіна, Л. Юріної, А. Корсун проаналізовані та введені до наукового обігу вперше;

- широке коло наукових джерел (224, з яких 39 – іноземних авторів) дозволили створити уявлення про масштабність та всебічність дослідження. Водночас, стиль написання роботи приваблює логічністю викладення та стрункою структурою: дослідниця зуміла так подати матеріал, насичений великою кількістю посилань, цитувань, апелюванням до лінгвістичних та музикознавчих джерел інформації, до композиторського тексту, що створилося уявлення про цілісну картину ґрунтовної наукової праці;

- ретельно відібрані приклади та, систематизовані у додатках, акцентні фрагменти чи «тези» ілюстративного або табличного узагальнюючого порядку, які свідчать про детальне аналітичне та всебічне комплексне опрацювання всіх обраних творів. Зокрема, надзвичайно цікавими для опонента виявились нотні приклади, які відбивають не лише роботу із вербальною стороною творів, але й взаємодію із новітніми методами звуковилучення; таблиця 2.5, присвячена упорядкуванню та наочної ілюстрації методів звуковидобування, що використовує А. Мокану у творі «Безсонне місто / Ноктюрн Бруклінського мосту»; таблиці, що віддзеркалюють відбір та застосування композиторами строф верлібрів та ін.

Результати, представлені в дисертаційній роботі І.С. Іванової, мають не лише наукову цінність та новизну, але й практичну значимість, що проявляється в можливості використання матеріалів дослідження в сфері викладацької та виконавської діяльності, зокрема, в розвитку курсів музичної текстології,

хорознавства, музичної інтерпретації, хорового класу, вокального та хорового ансамблю, історії сучасної музики тощо; а також дослідниця вказує на важливі перспективні виходи для подальшої розробки цього напрямку (с. 179).

Серед запитань, які би допомогли точніше зрозуміти оригінальну авторську концепцію дисертантки, сформулюємо наступні:

1. У дисертації пропонуються включення до аналітичного обігу музикознавства окремих позицій лінгвістичної теорії мовних рівнів. У зв'язку з цим хотілося б запитати: які ще лінгвістичні теорії, окрім дослідженої, на погляд дисертантки можливо залучити до наукового апарату музикознавства?

2. У сучасній композиторській практиці, як відомо, у достатньо великому корпусі композицій замість цілісного вербального ряду використовуються лише фонемні ряди. Досить часто конкретна фонема трактується композитором як технічний елемент певного способу звуковидобування, а не вербальний компонент. У дисертації як приклад такої роботи розглянуто Landscapes А.Корсун. Чи у такому і подібному йому випадках варто розглядати фонему як елемент системи мовних рівнів, чи, можливо, дієвішими будуть інші підходи?

3. Цілком погоджуємось з дисертанткою в тому, що у вокальних творах композитор може працювати із вербальною складовою на всіх чотирьох мовних рівнях – на фонологічному, морфологічному, лексико-семантичному і синтаксичному. А яким чином ці рівні суголосні до безпосереднього життя музики – до виконавства, як процесу інтонаційно-художнього висловлювання, акустичного втілення ідеї художнього твору? Коли авторка пише, що зосередила увагу на трьох складниках теми, серед яких «окреслення можливих способів звукової реалізації словесної складової у вокальному творі» (с.161), то чи враховувалась жива інтонаційно-експресивна складова? Чи можливо в подальшому залучити до аналізу вербальної складової вокальних творів поняття про тонему (термін О. Сокола) та інтонему як «елементів інтонування (а отже – одиниць мовлення), які мають виразно-сміслові значення в конкретному

експресивно-мовленнєвому потоці» (цитата моя – Є.Б.) і притаманні саме вокальному висловлюванню?

В цілому дисертація І.С. Іванової «Вербальний компонент у сучасній вокальній музиці: способи звукової реалізації (на матеріалі багатоголосних творів а cappella українських авторів)» – ґрунтовне дослідження, що вирізняється новизною тематики, музичного матеріалу, міждисциплінарністю наукового підходу, актуальністю та методологічною ґрунтовністю, системністю та логічністю викладення основних положень роботи, доказовістю та аргументованістю висновків, професійністю аналітичних викладок, виокремленням практичних виходів та теоретичних узагальнень, відкритістю до подальших розвідок та перспективністю наукових виходів.

У дисертації Іванової І.С. повністю дотримані засади академічної доброчесності, а основні результати дослідження отримали належне оприлюднення: опубліковані 3 одноосібних наукових статті у фахових виданнях України; 2 статті апробаційного характеру в міжнародних наукових збірках; здійснена апробація у 5 наукових конференціях та семінарах.

Зробленого та оприлюдненого цілком достатньо, щоб стверджувати про відповідність дисертації Іванової Інни Сергіївни «Вербальний компонент у сучасній вокальній музиці: способи звукової реалізації (на матеріалі багатоголосних творів а cappella українських авторів)» вимогам ДАК МОН України щодо дисертаційних досліджень даного рівня за всіма необхідними критеріями. Авторка дослідження – Інна Сергіївна Іванова – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри хорового диригування
Одеської національної музичної академії імені А.В.Нежданової,
Заслужений діяч мистецтв України

Є.М. Бондар